

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Theresa Révay
LA NUIT DU PREMIER JOUR

Copyright © Éditions Albin Michel – Paris 2020

Translation Copyright © 2022 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04482-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

TEREZA REVAJ
Noć prvog dana

Prevela Gabrijela Čović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2022.

*Mojoj baki Lilin, koja je znala šta znači kad je srce prognano.
I njenoj najstarijoj ćerki, mojoj majci.
In memoriam.*

„Nosi svoje srce u ljubavi gde god ti je drago. Ljubav je, ona najbolja, za prvog ljubavnika.“

– Abu Tamam, abasidski pesnik iz IX veka

Predgovor

U osvit Prvog svetskog rata, Osmansko carstvo sastojalo se od različitih teritorija, uključujući arapske provincije Bilad el Šam koje su činile „Veliku Siriju“ i koje su sve više bile pod turskim jarmom. Te provincije danas su Sirija, Liban, Palestina i Jordan.

Levant se tradicionalno odnosi na zemlje Bliskog istoka koje se graniče sa istočnom obalom Sredozemnog mora, gde sunce izlazi, uključujući Palestinu, Liban i Siriju.

PRVI DEO

Lion, mart 1896.

U spinjača se iznenada zaustavila usred tunela. Salim Zahar pao je na leđa. Krupan čovek pada mu na grudi i oduzima mu dah. „Moramo da siđemo!“, viknu jedan od putnika. „Sajla bi mogla da pukne.“

Vagoni su krenuli unazad nekoliko metara, uz škripu kočnica koja je odjekivala ispod svoda. Salim je odgurnuo telo koje je ležalo na njemu, očajnički se boreći za vazduh. Uspeo je nekako da se prevrne na bok i iznenađen se našao na kolenima.

„Privucite se do mene!“, naredi vozač piskavim glasom. „Vagon pozadi nije bezbedan.“

Alarmanтно škripanje ukazivalo je na to da vagon sa platformom, natovaren robom, svakog trenutka preti da se prevrne. Putnici u prvom vagonu borili su se da izađu odatle. Salim se mučio da diše. Podigao je dete kako bi ga dao majci koja se spustila na stazu, pre nego što se okrenuo ka starijoj gospođi koja je stenjala zbog iščašenog ramena.

„Izgleda da se nalazimo ispod mesta Kolber“, promrmljao je čovek. „Moraćemo da hodamo neko vreme do izlaza, a nagib je strm.“

Sirijac se zapitao kako ovaj čovek iz Liona može da se snađe u polumraku koji je tu i tamo probio sjaj lampi na gas. Čuvši očajničko njištanje konja koji se zaglavio na platformi, teskoba mu je stegnula grlo. Mrzeo je zatvoren prostor. Ipak, on je poslednji sišao i započeo mučni uspon ka otvorenom.

Mala, zabrinuta gomila okupila se ispod tende na stanici na Bulevaru Kroatije. Ljudi su pružali ruke da pomognu preživelim. Mašino vođa u potkošulji izdavao je naredjenja ljudima koji su došli da pomognu u obezbeđivanju sajle. Salim je podigao pogled ka olovnom nebu i duboko udahnuo. Odmah se trznuo zbog gadne opekotine. Verovatno slomljeno rebro, pomislio je ogorčeno.

Sa zahvalnošću je prihvatio čaturicu koja mu je ponuđena; gutljaj alkohola dobro mu je došao. Zatim se udaljio od gomile. Mlada žena je stajala u pozadini, nagnuta napred, s rukama na krilu.

„Mogu li vam pomoći, gospođice? Jeste li povređeni?“

Ona se uspravi. Odvezala joj se traka koja joj je držala šešir, puštajući nekoliko tamnih pramenova kose da joj pobegnu iz punde. Bleda, začuđeno je zurila u njega.

„Treba li vam doktor? Trebalo bi da sednete. Malo dalje je kafić. Poći ću sa vama.“

„Nema potrebe... Skoro sam stigla.“

Usne su joj zadrhtale. Borila se da dođe do daha.

Verovatno joj je korset stezao struk. On je povisio glas kako bi ga čula, uprkos glasnom i upornom zveketanju mnogih razboja unaokolo.

„Dozvolite mi da vas bar odvedem kući, ne mogu vas ostaviti u ovakvom stanju.“

Na njegovo insistiranje, konačno je popustila. Pošto je šepala, pristala je da ga uhvati podruku. Salim je osetio njeno telo pritisnuto uz njegovo, dok je pazio na nju da se ne spotakne. Počela je da pada gusta kišica. Nagnuo se ka njoj da je zakloni i uhvatio sebe kako udiše miris začina sa primesama čilibara i citrusa koji su ga podsećali na njegovu zemlju. Na raskrsnici je pokazala na četvorospratnicu sa običnom fasadom i velikim prozorima.

„Hvala, gospodine, sada mogu sama.“

„Moram se uveriti da ste bezbedni i zdravi. Nemojte da me krivite, roditelji su me tako vaspitali.“

Pokušao je da se našali dok joj je pridržavao vrata, nadajući se da će joj izmamiti osmeh, ali ona je delovala previše uznemireno da bi ga čula. Ušli su u radionicu sa veoma visokim svodom, u kojoj su se nalazila tri razboja. Čovek u ležernoj odeći je opsovao, ispustivši iz ruku pokretna vrata. Vibracije na podu od terakote odmah su prestale.

Noć prvog dana

„Blanš! Zaboga, šta ti se dogodilo?“, uspaničio se dok joj je izvlačio stolicu da sedne.

Nervoznom rukom skinula je šešir kako bi sredila kosu.

„Uspinjača u Kroa Pakeu stala je nasred tunela. Bilo je poprilično teško izaći odatle.“

„Bože, ti krvariš! Maksanse, donesi mi vode i čist peškir.“

Dečak u kratkim pantalonama, koji je dotad sedeo na merdevinama koje su vodile do potkrovlja, žurno je sišao odatle da donese ono što je od njega zatraženo. Tkač je pažljivo očistio lice mlade žene. Salim se diskretno udaljio i sada je posmatrao besprekorno čistu radionicu. Svetlost nalik opalu ulazila je kroz prozore, osvetljavajući niti u obliku luka koje su proticale, guste i lagane, kroz razboj. Izbušene mustre na Žakarovom razboju raširile su se poput leptirovih krila. Salim je proučavao posao koji se odvijao. Pri svetlosti malih uljanih lampi, mogao je da posmatra delikatne cvetne motive sa bojama koje su se preplitale. Očigledno je bio u kući majstora za vešto rađene tkanine, jednog od onih koji su dva veka stvarali ugled tkača iz Liona.

Kada je dečkić stao ispred njega sa kafom, prihvatio je to sa osmehom.

„Sigurno neće biti tako dobrog ukusa kao ona u vašoj dalekoj zemlji“, reče majstor tkanja, „ali će vas zagrejati.“

„Šta me je to odalo?“, Salim se našalio.

„Vaš udubljeni fes. A onda, dobro znate da Lion i Visoka porta imaju dugu istoriju, dragi moj gospodine. Znam čak i neke vaše sunarodnike koji žive malo iznad, na visoravni.“

Kako su mu palčevi skliznuli u džepove prsluka, čovek je izgledao smešno. Činilo se da je sada uveren da je njegova šticećnica povratila boju u licu. Kosa joj je ponovo bila uhvaćena u punđu, dok je nabore suknje očistila od prašine. Samo su rupe na rukavima i njen uznemiren izraz lica odavali da se dogodio incident. Nije skidala pogled sa Salima.

„Pošto sam razotkriven, dozvolite mi da se predstavim. Ja sam Salim Zahar, trgovac svilom iz Damaska.“

Teatralno se naklonio pred detetom, dok se zapravo obraćao samo nepoznatoj ženi.

„Ja sam Arman Marten, majstor za tkanje iz Kroa Rusa, a ovo je moj sin Maksans“, odgovorio je otac, prihvatajući igru. „Hajde, mali moj, pozdravi našeg gosta.“

Stidljivo dete radije se sklonilo kod mlade žene, koja ga je nežno milovala po kosi. Salim je sačekao da se predstavi. Suprotno onome što je u početku mislio, ona očigledno nije bila tkačeva žena, jer se prema njoj ophodio sa poštovanjem nekoga ko je poznaje. Činila mu se još veoma mlada. Njena skromna haljina, gotovo bez ukrasa, i nevoljnost kada je želeo da joj pritekne u pomoć odavali su očigledno dobro obrazovanje, ali ona je ipak tvrdoglavo ćutala. Spustio je šolju u kuhinjicu, a zatim se vratio u radionicu.

„Nadam se da ste se oporavili, gospođice. Imali smo sreće, nesreća je mogla biti mnogo ozbiljnija. Ali ovde ste očigledno našli utočište. Gospodin Marten će se veoma dobro brinuti o vama. Neću vas više gnjaviti.“

Dok se spremao da ode, ona kao da je iznenada donela odluku. Crte njenog lica su se opustile.

„Vaš naglasak!“, rekla je.

„Da?“

„Vaš naglasak vas je odao. Govorite francuski, melodično, poput ljudi sa Levanta, ali kladila bih se u život da niste iz Bejruta. U pravu sam, dakle.“

Salim je ostao bez reči. Odjednom je nepoverenje nepoznate žene nestalo. Obuzela ju je neka druga ličnost, puna živahnosti i energije. Čak se i boja njenog glasa promenila, poprimivši nejasan ton.

„Moram da vam zahvalim, gospodine. Bili ste veoma galantni. Ja sam Blanš Diverne i rođena sam na Levantu, blizu Btatera, pod veličanstvenim nebom Libana, ali evo me, nažalost, nasukana svojom velikom greškom na obale ovog slavnog grada. I u pravu ste, radionica mog prijatelja Armana je moje jedino utočište. Bez njega bih verovatno odavno umrla.“

Izgovorila je to u jednom dahu, kao da se smejala sama sebi ne prikrivajući užas. U lice mu je sasula tugu punu gneva i nemoći. Bilo je u tome pomalo bezobrazluka, ali i lude drskosti, i u tom trenutku Salim je bio siguran da je Blanš Diverne upala u njegov život i da ga više nikada neće napustiti.

Ovoj supi nedostaju začini, pomisli Blanš dok je spuštala kašiku. Međutim, to nije bilo zato što je kuvaru nedostajalo umeća. Za stolom je jedina smatrala da jelo nije ukusno. Kao i obično, Viktor je jeo sa istom marljivom koncentracijom koju je pokazivao i u bračnoj postelji i na čelu Svilare Diverne. Njihovi gosti, rođaci Patereni, sedeli su ćuteći. Nikada sebi ne bi dozvolili da iznevere i najmanju uzdržljivost prema svojim domaćinima, koji su bili i partneri u poslu. Što se tiče njene svekrve, nenadmašne Ženevjev Diverne, ona je toliko dugo bila ograničena oštrinom i gorčinom da joj je ukus za dobre stvari bez sumnje postao potpuno stran.

„Donela sam ti balzam od arnike za lice, Blanš. Tvoj hematom poprima impresivne razmere. Još uvek ne razumem šta je moglo da se desi jutros, nikada nismo čuli za ovakvu nezgodu, i šta si uopšte nameravala da radiš u Kroa Rusu?“

Blanš obrisa usne ubrusom. Iskustvo ju je naučilo da razmisli pre nego što odgovori udovici.

„Danas je četvrtak, majko. Ovo je dan kada se brinem o siročadi iz Bon Sekura.“

„Ti mučenici ne donose ti sreću. Uбудuće je bolje da biraš sirotinju na mestima koja su u prizemlju.“

Blanš je svojoj svekrvi uputila bezdušni pogled koji je godinama usavršavala. Ti oštri pogledi su je morali uznemiriti. Nikada se neće navići na mržnju Ženevjev Diverne.

Ispod oslikanih greda trpezarije, svećnjaci su prigušenom svetlošću kupali bleđa lica gostiju. Razgovori su se odvijali uobičajenim tokom:

školovanje dece Paterenovih, konferencija o jansenizmu, pozorišna predstava... Razgovaralo se i o situaciji u kojoj se nalazi Dom. Kod buržoazije iz Liona, žene nisu bile nezaposlene. Pozdravljena je odlučnost udovice Morin-Pon koja je upravljala porodičnom bankom trideset godina, kao i udovice Geren, kojima je više puta dozvoljeno da budu na čelu sopstvenih trgovačkih kuća svile. Ženevjev Diverne je, s druge strane, vodila istoimenu svilaru gvozdenom pesnicom nakon neočekivane smrti muža, čekajući da njen sin bude dovoljno star da preuzme kormilo. Bio je pogrešan trenutak kada se Blanš nasmejala. Sluga i sluškinja predstavili su jela kontrolisanim baletskim pokretima, pazeći da čaše napune vinom pomar. Gospođa Diverne podigla je obrvu kada je Blanš prihvatila i treću čašu.

Glasovi su postepeno utihnuli. Dosada je umrtvila mladu ženu do te mere da je postala skoro bolna. Imala je čudan osećaj da se uzdiže iznad stola, kao da joj se um odvaja od ove zagušljive atmosfere sa nepromenljivim pravilima i od mesta kojem nikada nije pripadala. Šnenokle koje su doneli izazvale su joj mučninu. Da nije trudna? Stresla se od same pomisli na to. Nemoguće da jeste! Preduzela je mere predostrožnosti, ali priroda je mogla da izda, a Viktor bračnu dužnost nije olako shvatao i bio je vredan muž. Njegova ljubav bila je čisto telesna.

Nije nimalo razumeo, niti mario za ličnost svoje žene. Sa druge strane, zadovoljavao je što je moguće češće svoju želju da je zagrlji, da prođe prstima kroz njenu kosu, da joj dodirne kožu, da joj miluje lice, grudi i stomak, da joj raširi butine, da prodre u nju, dominira njome, pokori je...

„Izvinite“, rekla je, ustajući tako naglo da joj se stolica prevrnula. „Orišana je ranije imala groznicu i moram da vidim da li joj je bolje.“

Zapanjeni, gosti su je posmatrali dok je izlazila iz sobe. Sluga je požurio da podigne stolicu.

„Tvoja žena je uvek tako nepredvidiva“, rekla je Ženevjev Diverne svom sinu.

Blanš je požurila hodnikom koji je vodio do dečjih soba. Ušla je u Orijaninu sobu, zatvorila vrata i naslonila se na njih. Kroz razmaknute zavese prodirao je tračak svetlosti. Srce joj je divlje kucalo, kao nekada. Desilo bi joj se tada da pobegne iz stana kako bi prošetala obalom Saone. U ovom gradu nije bilo ulice, ni trga, ni prolaza kojim nije prošla. U elegantnim salonima poluostrva, za Blanš se, uz znalački osmeh, govorilo da je krasi energična priroda. U očima nekih drugih, to je bila njena najbezazlenija krivica.

Orelijanovo rođenje, jedva godinu dana nakon njenog dolaska u Lion, bilo je olakšanje. Njen je život konačno dobio smisao. Svu zbrku svojih emocija, svoje nestrpljenje, kao i svoju usamljenost, prenela je na sina. Uprkos protivljenjima njene svekrve, koja je njen stav smatrala neprikladnim, insistirala je na tome da ga doji. Prvih nekoliko meseci sa žarom ga je negovala, odlučna da bude savršena majka, ali rezultat je bio katastrofalan. Orelijan je bio beba koja je nemirno spavala, i čije je more suza iscrpljivalo sve oko sebe. Kada ju je porodični lekar odveo u stranu da joj objasni da detetu treba spokoj da odraste, Blanš je shvatila da dovođi svog sina u opasnost. Iscrpljena, osećajući krivicu za svoje greške, poverila ga je na čuvanje dojilji. Za nekoliko nedelja, Orelijan se ugojio, njegove promene raspoloženja su se proredile i počeo je da spava po celu noć. Osetila je ogromno olakšanje, ali i nagoveštaj ljubomore. U to vreme upoznala je Armana Martena. Njegova vesela iskrenost i zdrav razum podsetili su je na njenu majku. On je jedini bio u stanju da nađe prave reči da je umiri.

Na komodi se nalazio mali, mehanički muzički orkestar koji je Orijana upravo dobila za svoj prvi rođendan. Blanš ga je navila kako bi slušala us-pavanku. Nagnula se preko ćerkinog krevca i pažljivo je podigla. Orijana je čvrsto spavala. Sela je u fotelju, sa detetom u naručju, udahnula njen neponovljivi miris mleka i nevinosti, pre nego što ju je nežno poljubila u glavu. Dete se namrštilo, skupilo usne, ali je nastavilo da spava. Naslo-nivši se na fotelju, Blanš je zatvorila oči. Odvratna mučnina postepeno je nestala i disanje joj se usporilo. Otreznio ju je karakter njenog deteta. Nije napravila iste greške sa svojom ćerkom. Mudro je volela Orijanu, pošto je na teži način naučila da je ljubav opasno oružje.

Kroz vrata koja je tek napola otvorio, raskopčane kragne na košulji i sa cigarom u ruci, Viktor je gledao svoju ženu kako drema sa njihovom ćerkom u naručju. Njegovi rođaci izvinili su se čim se večera završila i otišli, a onda je on otpratio majku do njenog stana u Ulici Sala. Ovoga puta pošteditela ga je pridika, ali više nije imala potrebu da izražava ne-odobranje koje je izviralo iz svakog delića njene duše. Blanš je tek u snu spustila gard. Delovala mu je tako mlada, gotovo mirisna na mesečini koja je ulazila kroz poluotvorene roletne. Još se sećao njihovog susreta i dana kada je stigao u predionicu u vlasništvu Fabrike svile Diverne na visovima planine Liban. Bio je blag dan u rano proleće, a vazduh čist, nošen ostrim vetrom, vetrom sa vrhova koji okrepljuje i uzdiže telo i dušu. Viktor je krenuo u Siriju, koju su činili pustinje, kamile i krstaši, nahranjen egzotikom iz književnosti. Sve ga je iznenadilo po dolasku u Bejrut, vrhovi prekriveni snegom koje je video sa palube broda, to-liko prisutan frankofilski uticaj, uprkos orijentalnim akcentima lučkog grada, živahnosti u cenkanju koja je bila u suprotnosti sa dobroćudnim izgledom njegovih sagovornika i njihovim maštovitim shvatanjem reda vožnje. Imao je tada unapred stvorene ideje o Orijentu, ali ovaj pragma-tičar, prvi put oslobođen okova Liona, osetio je opojno osećanje slobode.

Trebalo mu je pola dana kočijom da stigne do predionice. Impozantno kameno zdanje i njegove pomoćne zgrade stajale su na bočnoj strani pla-nine, iza koje je bila borova šuma sa pogledom na hektare stabala belog duda pažljivo postavljenih iznad terasa. Kada je stigao, pas je počeo da skakuće oko njega. Direktor predionice odmah je požurio da ga pridrži.

„Izvinite, gospodine Diverne, trebalo je da bude vezan.“